

ΜΕΤΑΦΡΑΖΕΤΕ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ (*)

Β'.

Κ' εμείς άερας θέλουμε να φουσηή στη γλώσσα που γράφουμε. Άέρας και φως. Δόξα και τιμή στους άρχαίους. Το έρεισμα τούτο με την εύλογία των προγόνων μας ζητάμε να επιτύχουμε.

(Άπό άρθρο μου στο "Άστν" τής 24 Οκτωβρ. 1900).

Άγνωστο δέν είναι. Κάποιοι κύκλοι, στη φωτισμένη Εύρώπη, σοφών Έλληνιστών σά να μήν καλοβλέπουν μεταφρασμένους τούς άρχαίους. Καί φέρνουνε γι' αυτό κάποιους λόγους, που πάντ' αξίζουσαν να τούς προσέξουμε. (Έννοείται πως οί λόγοι όλοι αύτοι και τά τέτοια ζητήματα στρώνονται και ξεδιπλώνονται σεμνά και γαλήνια και στηρίζονται όλα άπάνου στα κρυστάλλινα βάθρα του Λόγου, στα βάθρα που θεμελιωμένη δραματίζονταν ο μεγάλος Βρετανός ποιητής τήν αιώνια Ελλάδα). Οί σοφοί εκείνοι πιστεύουν πως καμιά μετάφραση άρχαίου ποιητή ή πεζογράφου δέ μπορεί να μάς κάμη, καθώς πρέπει, να γνωρίσουμε το συγγραφέα το μεταφρασμένο και πως το πρωτότυπο κείμενο καμιά κανενός είδους εξήγηση δέν είν' αρκετή ναντικαταστήση. Οί Έλληνολάτρες εκείνοι πιστεύουν πως ο κόσμος όσο κι αν άλλαξε, όσο κι αν πρόκοψε, έχει πάντ' ανάγκη να βαφτίζεται στα διάφανα και στα θαυματουργά νερά τής άρχαίας ψυχής, για να καθαρίζεται, και για να ξαναγιώνη. Καί το βάπτισμα γίνεται μόνο με το άμεσο πλησίασμα προς τόν άρχαίο, όχι με τή μεσιτεία τρίτων. Γιατί ο μεσίτης, ο μεταφραστής, ή θά τά θολώση τα νερά ή θά τά λύση τά μάγια. Καί ύστερα φέρνουνε κ' επιχειρήματα σαν αυτά: τά λόγια κάποιου μαθητή που να λή τόν παρασταίνουσαν: «Όσο διάβαζα τόν Όμηρο μονάχα σε μεταφράσματα, μονάχα ιστορίες και παραμύθια έβλεπα στους στίχους του. Καί μοναχά στο Έλληνικό τδ κείμενο του Όμήρου για πρώτη φορά ξάνοιξα τή ζωή και τήν αλήθεια που κλει ο Όμηρος». Ό,τι ώραίο των άρχαίων και σημαντικό, πηγάζει κάπως, και κατά πολλά, κι από τή μορφή του λόγου του, κοντά στην ούσία του. Καί ή μορφή αύτή δέν είναι μόνο σχεδόν άδύνατο να ξαναβαλθί σε άλλη

(*) Βλ. «Νουμά» 24 Οκτωβρίου 1903.

Ο ΧΡΥΣΙΚΟΣ

Είπεν ο Χρυσικός μιά μέρα στη διαλογή του: —Άπό το δαχτυλιδάκι το κάνω για τήν αγάπη μου. Κυριακάτικη δουλειά. Παρά σπύτι, κάλιο άργαστήρι.

Και τό έκαμε.

Τό σάλισε, τό περιέχρισε, τούβαλε καταμεσής κι ένα μικρό πετραδάκι κρόκιο, κόκκινο σαν αίμα και τό κλείδωσε στο ουράκι του.

Άγαπούσε καμμιά ο Χρυσικός;

Είχε καμμιά στο νοῦ του;

Τίποτε άπ' αύτά.

Ό Χρυσικός είχεν άδειά κι είχε και κέφι, και ξεχασε τό δαχτυλιδάκι κλειδωμένο.

Πέρασαν μέρες, βδομάδες, μήνες, τό δαχτυλιδάκι εκεί.

Όμως ένα καλό άπομειήμερο τό θυμήθηκε.

Μιάν ηλικιωμένη μπήκε στο μαγαζί με τή θυγατέρα της. Ήτανε ή δεύτερη ένα δημοφονακωμένο κορίτσι.

Ζητούσαν ν' αγοράσουν ένα δαχτυλιδί και τ' αγοράσαν.

Ό Χρυσικός ήτανε οαστισμένος άπάνου στο νταρβέρι, τού'βάρωσε στο μάτι ή κοπελιά, δέ λογάριασε τίποτε και τό πούλησεν όσο όσο.

Άλλά πουλώντας εκείνο θυμήθηκε τό άλλο.

—Δέ μου λές κυρά είναι κόρη σου ή μικρή; ρώτησε.

—Ναί, είπεν ή μισόκοπη και τήν άραβωνιάζω ταχιά τό βράδυ.

Καληώρα βροθήκεν ένα καλό παλικάρι και μου τή ζήτησεν. Τήν πέρνει με τό πονκάμισο έξδν άπ' αύτό τό δαχτυλιδάκι.

Ή νέα είχε γείνει άπάνου σ' αύτά τά λόγια κατακόκκινη σαν τή μικρή πέτρα του λημονησμένου δαχτυλιδιού.

Ό Χρυσικός τήν έκόταξε καλά.

—Έ τότε να τής χαρίσω κι εγώ κάτι είπεν.

Κι έβγαλε τό μικρό δαχτυλιδάκι και τής τό πρόσφερε.

Μ. ΜΑΛΛΑΡΑΣΗΣ

—Τί είπατε, Κύριε Χατζιδάκι; Πως θακούση πάλι τήν αλήθεια ή Εύρώπη και θα μάς περιγελάση; Όταν μέινετε κ' έσεεις στην Εύρώπη οσα χρόνια έμεινε ο ταπεινός δούλος σας, θα τό μάθετε ίσως κι αύτό, πως ή Εύρώπη περιγελά όχι εκείνους που λέν τήν αλήθεια, παρά εκείνους που τήν κρύβουσαν, και τούς ΠΕΡΙΦΡΟΝΕΙ μάλιστα τούς τέτοιους.

Νά σας πω τώρα και κάτι που θα σας πείση, έλπίζω, πως τήν ξέρει και τήν παραξέρει τήν αλήθεια ή Εύρώπη, μα άς πάη να μάς φέρνη ο καλός μας ο Δροσίνης και δέκα μιλλιούνια μαθητάδες στους δέκα χιλιάδες κατοίκους.

Όταν είμουν πέσει στο Μόναχο, και ρωτούσα τό σεβαστό μου φίλο και δάσκαλο Κρουμπάχερο, τί λογής του φαίνονται όσοι από τούς δικούς μας έρχονται εκεί να σπουδάσουν, μου είπε άπάνω κάτω τάκόλουθα:

«Τί να σου πω. Έρχονται με τήν ιδέα πως τά ξέρουν όλα, και μάλιστα τά Έλληνικά, καλλίτερα από τούς Καθηγητάδες τους. Το άποτέλεσμα είναι πως μαθαίνουσαν μικρά πράματα ή τίποτις οί πιωτέροι. Βρίσκω μάλιστα πως ο Ρωμαίικος ο νους είναι άλλος λίγο, άλλος πολύ, άνίκανος να καλοχωνέψη και να ψιλοδουλέψη μαθηματικά προβλήματα σαν εκείνα π. χ. που χρειάζονται τά μεγάλα έργα τής μηχανικής. Στην Ελλάδα, μου πρόσεσε, δέν μπορείτε σήμερα να στήσετε ένα γιοφύρι τής ανθρωπιάς δίχως να σας βοηθήση Εύρωπαίος μηχανικός».

Είπε ο σεβαστός μου φίλος κι άλλα κάμποσα τέτοια τότες. Δέν τά καλοθυμάμαι. Ένα πράμα θυμάμαι, πως τάποδώσαμε τό Ρωμαίικο αύτό ψεγάδι, όχι τόσο σε ψυχολογικά αίτια, όσο στον τρόπο και στη μέθοδο των Σκολειών μας, που κάθε άλλο συλλογιούνται οί Δασκάλοι παρά να γυμνάζουσαν τό νοῦ του παιδιού στη διανοητική πειθαρχία εκείνη, που μονάχη της γεννά τήν έπιμονή, τήν πέτρινη έπιμονή που κάμνει Γερμανούς, Άγγλους, Σλάβους και νικούν κάθε έμπόδιο και βγαίνουσαν άξερνα μεγάλοι κι άξιοι μηχανικοί.

Έτοιμάστε τώρα τίς στατιστικές σας, Κύριοι όσοι ακόμα λατρεύετε τά είδωλα τής θρησκείας του Τύπτω-τύπτεις, και βγήτε να γελάσετε τόν έξω κόσμο και να τόν πείσετε πως όχι τά δικά σας, παρά των Βουλγάρων οί αριθμοί είναι ψεύτικοι.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ 5

ΕΠΥΡΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ

Ο ΠΕΡΙΑΛΓΗΣ ΚΛΕΩΝ

Τί γεροντική φλυαρία που τήν έχω! Πήρα να γράψω για τ' Άλγη και μιλάω για τίς παραδοξολογίες του κ. Χατζιδάκι. Βύτυχως αύτό τό πώποτε με φέρνει εις τήν εύθείαν τρίβον χάρη στον πρώτο από τούς νόμους που κυβερνούσαν τήν άνάπλαση των παραστάσεων, τό νόμο τής ομοιότητας. Μου θυμίζει δηλ. τό τρισευλογημένο αύτό πώποτε ανάλογα πώποτε του κ. Ραγκαβή, άπόλχερα μέσα στ' Άλγη σκορπισμένα. Μάλιστα, για να μιλήσουσαν πιο σωστά των Άλγών τά πώποτε είναι ούδεπώποτε. Στην «Άπόκρωνα» άξερνα ο κ. Ραγκαβής μάς λέει:

Έσχερα τής άπόκρωνα ή ζωηρά πυρρίχη.

Φανταστήτε, άνδρες άναγνώσται, ύστερ' από χίλια χρόνια όταν θα διαβάσουσαν τ' Άλγη, να φτάσουσαν σ' αύτό τό στίχο. Πυρρίχη έστιν έρχησις ένόπλιος με άσπίδα δηλ. και άράνος και τάλλα κολοκύθια στη Σπάρτη μάλιστα τήν πυρρίχη τή χορεύουσαν στις γυμνοπαιδίες, δηλ. γυμνοί. Φανταστήτε, λοιπόν, άνδρες άναγνώσται, τί έντύπωση θα κάνει σ' εκείνους που ύστερ' από χίλια χρόνια θα διαβάσουσαν τ' Άλγη τό περίεργο αύτό έθιμό μας, κάθε χρόνο τις άποκρίες να χορεύουσαν «πυρρίχην». Μερικοί ύπερκριτικοί θ' άθετήσουσαν τό στίχο, μη πιστεύοντας ποτέ ή πώποτε, πως είτανε δυνατό στην εποχή μας να ύπάρχει ένα τέτοιο συνήθειο έστω κι άποκρίατικο. Άλλοι όμως θα τόν κρατήσουσαν τό στίχο. Γιατί, θα πούσαν, δέν είναι και τόσο παράδοξο πράμα σ' άποκρίες να χορεύουσαν πυρρίχη, που μάλιστα δέν ξέρουμε αν τή χορεύουσαν γυμνοί ή με φράκο ντυμένοι, άφου όχι γι' άστείο μόνο στα σοβαρά όταν έγράφουσαν φορούσαν φράκο και θώρακα και ψηλό καπέλλο και πέδιλα, και χλαμύδα, όλα μαζί. Μηπως διαφέρει πολύ τό να άόρχηται πυρρίχην ο κ. Ραγκαβής φρακοφορεμένος, από τό να γράφει, ο κ. Χατζιδάκις άξερνα αν ή άνάμιξις είχε κανόνας ή μή, αν ήν ή μη ήν αυθαίρετος τούτο είναι άλλο ζήτημα». Τί άλλο είναι παρά πυρρίχη στο δέκατο έντο αιώνα,

* Γλωσσολ. μελέται (Ειδώλων κατάλυσις) σελ. 482

με λέξεις χυμένες σε τύπους άρχαίους να πλέκει κανείς ρωμαίικες φράσεις; Άλλ' άς άφήσουσαν τούς άπογόνους μας να σπάνε τό κεφάλι τους για τήν πυρρίχη που χορεύε ο κ. Ραγκαβής, κι άς κοιτάζουσαν να ψαρέψουσαν κανέν άλλο πώποτε.

Και δέ χρειάζεται για τούτο πολλός κόπος, γιατί πλούσιο είναι τό μέρος, που διαλέξαμε για ψάρεμα. Κι' άπόδειξη, του «χρυσού μυστικού» οί τελευταίοι στίχοι:

Έμ ή επλάσθης. Καί ψυχή και σάρξ έμοι άνήκει... κοινά και τά ήλύσια ήμών και ο Καιάδας!

Κ' έδώ τό θαυμαστικό τ' έχει βάλει ο ίδιος ο κ. ποιητής, και πολύ σωστά. Γιατί ο «Άδης», που θέλει να πει στον άθάνατο αύτό στίχο ο κ. ποιητής, από τόν «Καιάδα» που λέει τδ του Άλκυόνου στοιχών όρισμά, από τό βράβρο δηλ. όπου οί άρχαίοι Σπαρτιάτες γκεμεζίνε τούς κακούργους, πόσο άραγε ν' άπέχει; Όσο βέβαια διαφέρει από τά ήλύσια, και περισσότερο βέβαια πολύ, παρ' όσο άπέχει τό Βερολίνο όπου μένει ο κ. ποιητής από τόν Παρνασσό, όπου καλό και σώνας θελήσαν να τόν άνεδάσουσαν οί διάφοροι κ. Πώποτε, ξεχνώντας ότι ο Παρνασσός είναι ή τό μόνο βουνό, όπου ο άίτεδς δέ θίναγκαστεί ποτέ να ρωτήση τό σκουλήκι πως κατόρθωσε και βρέθηκ' εκεί πάνω' γιατί μόνο με φτερά μπορεί κανείς στα ύψη του τό πόδι του να βάλει.